

Peter Stopar

Evina poštevanka

Prešernova družba, Ljubljana 1989

Evina poštevanka Petra Stoparja – menda gre za psevdonim – je v kratkem že tretje prozno delo Prešernove družbe, ki se je uvrstilo med prednjeverstne izdelke in si s tem zaslužiilo prostor v rubriki FRONT-LINE. Dejstvo, da so Mazzinijeve *Drobtinice*, daleč najboljše delo tega mladega avtorja, tam izšle za Literate neopaženo kljub temu, da so ob žanrskem, ob subkulturi in hkratnem opisu globokega eksistencialnega pretresa predstavljale čeden primer za pisanje tovrstne literature – medtem ko oba Stoparjeva in Virkov roman vstopajo pri velikih vratih – kaže na spremembo odnosa do literature in potrjuje trditve in ugotovitve o izginjanju razlik med množičnim in elitnim pisanjem. Vse kaže, da se po mešanju literature in teorije najmlajši pisci – v svojih delih in v delih, ki jih dajejo pod kritiški drobnogled – nagibajo k mešanju žanrov. V tem niso izvirni, ampak prihajajo do vrednostnih predpostavk, ki so značilne že za novo prozo (Gradišnik, Filipčič, Dolenc, Švabić, Remec).

* * *

Evina poštevanka pripoveduje zgodbo o umetnostnem zgodovinarju, ki restavrira freske z motivom stvarjenja sveta in napisi iz *Geneze*. Ob luščenju prejšnjih – palimpsestnih – slojev ometa se spominja svojega otroštva, zgodnjeotročkih prigrad in radosti, zvijač in spletk, s katerimi se je boril za materino ljubezen in za uveljavitev v svojem razredu (šolskem in socialnem), erotičnih igric z lulanjem in gleduštva podnajemnice, študentske revolucije in nenehnega spraševanja – kdaj in kako postaneš odrasel. S slednjim spominja na Karanovićevo serijo *Grlom u jagode (Na vrat na nos)*. Uporništva ga reši sošolka, pripadnica »rdeče buržoazije«, ki ga izvleče iz zapora in usmerja tako, da postane precej uspešen, pa še vedno nezadovoljen, dokler ne sreča kolegove punce, se vanjo zaljubi, ona zanosi, on se loči, rodi se jima otrok; z ločitvijo izgubi privilegije, razkrije se jalovost (tudi dobesedna) njegovega življenja, dojame svojo nepotrebnost in nemoč, da bi spreminjal svet, in postane podoben svojemu očetu prav tako kot njegov sin

njemu. Življenje je menjavanje vlog, ki so tipične in ponovljive; »šele, ko svet pustimo drugim, postane zares naš«.

Stopar zelo uspešno pripoveduje zgodbo, med zapletanje in razpletanje ljubezenske zgodbe se vrivajo spomini iz otroštva, od rojstva do praga pubertete. Za lažje pripovedovanje in za prikaz vzpona in padca napravi avtor nekaj, kar bi najlažje primerjali z zidarskim odrom pred poslikavo stene; to je razdelitev romana na dva dela, »tedna«. V prvem razkriva pripovedovalec *Genezo*, v drugem pa izgon iz raja; v prvem opisuje svoj vzpon na družbeni lestvici in otroštvo do pubertete, v drugem zalezovanje podnajemnice in prvi spolni odnos; prvi teden se konča z avanturo z ljubico, ki postane njegova druga žena, drugi pa s spoznanjem, da se vse v strup sprevrača, kar srce si sladkega obeta, zato se je bolje kot obetom prepuščati življenju in njegovi pestrosti, biti zadovoljen z majhnim, peti vesele pesmi in rujno vince piti.

Priznati je treba, da je Stopar – kljub temu, da imamo opraviti z lahkotnejšim delom za širšo bralno publiko – zelo uspešno organiziral svoje delo. Biblični citati iz *Geneze* in izgona iz raja bi delovali izumetničeno in odveč, če ne bi bili dobro pripeti na roman z delom, ki ga opravlja pripovedovalec. Kljub svoji široki namembnosti *Evina poštevanka* ni tolažniško branje, saj izhaja iz bridkega spoznanja zgrešenosti posameznikove akcije in delovanja za čim višji položaj, čim več moči, za junaško in napihnjeno predstavo o samem sebi. Ob tem pa ne zapada pesimizmu, ampak nas napoti obdelovati svoj vrt.

In zakaj *Evina poštevanka*, ne pa *Prag odraslosti* ali *Kovarstvo in ljubezen*? Stopar vidi v ženskem – torej v mojem spolu – nosilca zarote, ki se je začela z Evo in kačo, ki sta nategnili Adama, da je zagrizel v jabolko. Stoparjev pripovedovalec Alan – ki se piše Kadmon (to je v zadnjem času zelo popularen priimek iz židovske mistike), je znova in znova žrtev žensk, ki mu razkrivajo, da je svet zarota žensk, njihova poštevanka, ki je on kot moški ne bo mogel nikoli razumeti. Mati mu izda, da »oče« ni njegov oče, žena naredi iz njega to, kar sploh je, ljubeča ljubica je otroka »pridelala« drugje, otrok ga do svojega zloma ne bo trpel in razumel. Verjetno je *Evina poštevanka* ena prvih knjig, ki prikaže moškega kot žrtev negotovosti, ženske zvičajnosti, kot odvečni člen verige. Ob vse bolj militantnih ženskah, ki niso s svojim poudarjanjem feminizma kot trde alternative moškim šovinistom nič drugega kot smešna ponovitev oziroma imitacija dominantnega moškega subjekta, se, kot kaže, mehčajo moški in dvigujejo roke od svojega upravljanja z vse bolj zapletenim svetom in (že od nekdanj) zvitimi ženskami. Ob tem se nam postavlja vprašanje, ali ni nemoč le posledica nezmožnosti očetomora oziroma njegove nepotrebnosti. Ali pripovedovalčevo stopanje po očetovi poti kaže na nezmožnost odraščanja in napredovanja (posameznika in zgodovine)?

Stoparjevo delo je kljub nekaterim poenostavitvam primer izvrstne pripovedne tehnike, ki se kaže predvsem v sami kompoziciji romana in

v odličnem prepletanju različnih časov, ki pripelje bralca do junakovega spoznanja vseh nepovezanih niti, do razkritja preroških sanj. Ob tekočem jeziku in učinkoviti intertekstualnosti (biblična podlaga, slikarstvo) je Stoparju uspelo tisto, kar so poskušala Gradišnikova *Leta*: razkriti zapleteni svet družine, razpodelitve moči znotraj nje in distribucije nežnosti. Vsekakor gre za prijetno branje, ki bo zadovoljilo tako sladokusce in ljubitelje zahtevnih pripovednih tehnik kot tudi bralca, ki bo sledil zgodbi in mu bo tisto, kar je na to gonilo pripeto, ostalo za zmeraj skrito. (Upam, da je ta zadnji stavek ena močnejših pohval dela, ki je nastalo v času, ko literaturi ni več treba dolgočasiti bralca, da bi bilo o njej vredno razpravljati.)

Vera Vukajlović